

Кирпичнікова А.Є., студентка,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Рибікова Г.В., к.ю.н.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ, НЕДОТОРКАНОСТІ ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Кожна людина має право на особисту недоторканність, недоторканність житла чи іншого володіння. У сучасний період реформації та постійної зміни суспільства питання забезпечення даних прав є все більш актуальним з моменту набрання чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України.

Право фізичної особи на особисту недоторканність закріплено в ряді міжнародних нормативно-правових актів, зокрема, в ст. 5 Загальної декларації прав людини, ст. 7 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, ст. 3 Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини. Таким чином, воно є одним з визначальних та фундаментальних конституційних прав людини [1]. Тож зрозуміло, що до основних стандартів забезпечення права на особисту недоторканність є його нормативне закріплення у законодавчих актах держави, міжнародних нормативно-правових актах та передбачення дієвих правових механізмів відповідальності за порушення цього права.

Поняття свободи та особистої недоторканності отримало тлумачення у практиці Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Європейська комісія з прав людини у одному зі своїх рішень визначила, що вислів «свобода та особиста недоторканність» треба розуміти як одне ціле і так, що словосполучення «особиста недоторканність» повинне розглядатися у контексті «свободи» [2]. З такого змісту права на свободу та особисту недоторканність виходить низка обов'язків держави у разі втручання її органів. На нашу думку, однією із важливих гарантій забезпечення права на особисту недоторканність є рішення ЄСПЛ.

Зі змісту права особисту недоторканність впливає низка обов'язків держави у разі втручання її органів у свободу та особисту недоторканність осіб. До них належать, зокрема, позитивні – знати про місцезнаходження особи, якщо вона була взята під варту органами влади; надати інформацію стосовно місця знаходження цієї особи, вжити ефективних заходів для гарантованого запобігання ризику зникнення людей; та процесуальні – без зволікань провести ефективне розслідування у разі наявності скарги на те, що конкретна особа була заарештована, після чого зникла. Прикладом захисту та забезпечення права на особисту недоторканність є рішення Суду у справі «Курт проти Туреччини» від 25.05.1998 р.

Недоторканність житла чи іншого володіння особи є однією зі складових особистої недоторканності та тісно пов'язана з правом на недоторканність особистого і сімейного життя, гарантованого ст. 32 Конституції України.

Як на конституційному рівні так і в Кримінальному процесуальному кодексі України, законодавець обмежився проголошенням принципу недоторканності житла чи іншого володіння особи, побудувавши при цьому нормативне вираження зазначеної засади через перерахування виключень із загального правила. Однак самі виключення сформульовані у вигляді відсильних норм, що не сприяє однозначному тлумаченню вимог, які передбачені цим принципом [3].

Як зазначає В. Новіков, захист прав і свобод людини та громадянина забезпечується на двох рівнях. По-перше, права людини охороняються національним законодавством держав, по-друге, на більш високому рівні міжнародно-правовими актами [4]. Так само і право на недоторканність житла та іншого володіння особи закріплено у багатьох міжнародних документах. Це право передбачено в ст. 12 Загальної декларації прав людини 1948 р., ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р., та інших нормативно-правових актах.

Право особи на недоторканність житла може бути як законно обмежено, так і незаконно порушено. У міжнародних та національних нормативно-правових актах наведено критерії, тобто межі допустимості законного обмеження, які дають змогу відрізнити його від незаконного та свавільного порушення названого права.

Право на особисту недоторканність та недоторканність житла чи іншого володіння не є абсолютними і за певних умов може бути обмежено. Головним залишається захист від свавільного порушення.

Література

1. Осядла М.В. Аксіологічний вимір категорії «свобода в праві». *Держава і право*. 2013. № 61. С. 55–56.
2. Право на свободу та особисту недоторканність. Стаття 5 Конвенції. URL: <https://lektsii.org/5-20569.html> (дата звернення 10.04.2020).
3. Салманов О.В. Недоторканність житла чи іншого володіння особи як засада кримінального судочинства. Науковий посібник. 2016. С. 124–127.
4. Новіков В.П. Право громадянина на недоторканність житла. Москва, 1999. 112 с.